

VÁLSÁGKEZELÉS GÖRÖGORSZÁGBAN

A görög gazdaság a válság kirobbanása előtti években jó növekedési rátát és gyorsan növekvő exportot produkált, mégis feszültségekkel volt terhes. Lap-pangó gondot jelentett a kereskedelmi és a fizetési mérleg hiánya, a munkanélküliség, a korrupció és az, hogy a növekedés pozitívumaiból a társadalom nagy része nem részesült. A válság előszeleként már 2008 közepén lelassult növekedés restriktív, a munkát terhelő gazdaságpolitikát indukált, ami a tervezett privatizációkkal együtt társadalmi elégedetlenséget váltott ki. A másodlagos amerikai hitelpiaci krízissel induló világgazdasági válság nem közvetlenül, hanem a világpiaci feltételek romlásán keresztül érezte hatását. A kormány válságkezelő tevékenysége a vezető bankokban vásárolt 28 milliárd eurós részvényt csomaggal indult, és egy kb. 9 milliárd eurós, hároméves stabilitási és fejlesztési programban öltött testet. Ennek középpontjában elsősorban az alacsony jövedelműeket sújtó költségvetési kiadáscsökkentés áll. A válságkezelés már rövid távon is érezhető eredménye a társadalmi polarizálódás növekedése lesz.

1. A VÁLSÁG ELŐTT

A görög gazdaság 2003 és 2007 között évi közel 4 százalékos ütemben nőtt, bár a munkanélküliséget ez sem tudta alacsony szintre szorítani (2007-ben 7,5 százalék, más források szerint 8,4 százalék). Az infláció ezzel szemben alacsony volt (2007: 2,6 százalék). A költségvetési deficit a 2004-es csúcs (7,4 százalék) óta csökkenő trendet mutatott, 2006-ban 3 százalék alá került, 2007-ben 2,7 százalékot (az Unió szerint 3,5 százalékot) tett ki. A külső adósság 2007-ben a GDP 82 százalékával ér fel, de az adósságszolgálat 2009-ben már 12 milliárd euróra rúg. Az export 2005 után kétszámjegyű növekedési ütemet mutatott, de a kereskedelmi mérleghiány így is megmaradt. A fizetési mérleg deficitje a GDP 14–15 százalékával volt egyenlő. Az FDI-beáramlás 2006-ban megugrott, de még ekkor is csak a beruházások 7,8 százalékát tette ki, 2007-ben pedig mindössze 2,4 százalékát. Az FDI-importállomány GDP-hez mért aránya még 2007-ben sem érte a 17 százalékot.

2. HOGYAN ÉRINTETTE GÖRÖGORSZÁGOT A VÁLSÁG?

Görögország bankszektora viszonylag stabil, közvetlenül nem érintett az amerikai másodlagos hitelpiaci válságban. Az ország gazdasági alapjairól azonban nem mondható el ugyanez (ikerdeficit). 2008 közepén a lassuló növekedésre válaszként adott restriktív októberben sztrájkokhoz, tüntetésekhez vezettek. (2008. október 21-én

2,5 millió dolgozó, a görög foglalkoztatottak kb. fele részvételével 24 órás általános sztrájkra került sor a közszolgáltatások – beleértve a közlekedést – területén, december 6-ától pedig lázongássorozat vette kezdetét, majd pár napra rá ismét általános sztrájk következett stb.)

Az elégedetlenség a tervezett 2009-es megszorítások, privatizációk (pl. Olympic Airlines) és az adóztatás szigorítása ellen irányult. Az utóbbi a tőkejövedelmeken kívül az önfoglalkoztatókra is nagyobb terheket rótt, márpedig Görögországban – Magyarországhoz hasonlóan, de annál is nagyobb mértékben – a munkanélküliségtől való menekülés egyik fő útja éppen a saját kisvállalkozások alapítása volt. A kormány adatai szerint a munkavállalók kb. egyötöde (!) a szegénységi szint alatt él, az ő keresetük nem éri el az évi 5000 eurót [Thompson 2008].

A társadalom nagy része ugyanis nem kellően részesedett a korábbi évek növekedéséből. A 25 év alattiak egynegyede munkanélküli, a diplomás fiatalok 6 százaléka nem talál munkát, sok a hosszú ideje munka nélkül lévő. Görögország mindkét utóbb említett szomorú jellemzővel élen jár az EU-27-ben (az előbbivel az első, az utóbbival a második helyen). A korrupció szintén kimagasló.

A gazdaság *strukturális gyengeségét* a fogyasztásvezérelt növekedésben, a hazai termelési potenciált megelőző fogyasztásbővülésben látják az elemzők. A munkanélküliség, infláció, fizetésimérleg-hiány, az alacsony megtakarítási ráta (a lakosságnak mindössze 10–12 százaléka képes félretenni) és az euróövezeti tagság behatárolja a mostani mozgásteret.

Már 2008 közepén *lassulni kezdett a növekedés*. A korábbi jó GDP-növekedési ütemhez infláció társult, a folyó fizetési mérleg deficitje és a külső eladósodás nőtt. A strukturális reformok elégtelenek voltak. A válság elleni intézkedésekre nincs elég erő a költségvetésben, és a kormány hitelfelvételeinek feltételei az utóbbi hónapokban romlottak. A GDP 2009-ben 0,5 százalékkal fog nőni a Bank of Greece eddigi előrejelzése szerint (szemben a 2008-as 3 százalékkal) a kormány viszont optimistább. A nem-pénzügyi vállalatok és a háztartások hitelexpanziója csökken, bár a Bank of Greece [2009a] szerint a likviditást növelő intézkedések lassítják a lefelé húzó spirált és hatásukra 2009-ben 10 százalékos hitelexpanzió érhető el.

A központi bank *restriktív költségvetési politikát* javasol, a deficitet 2009-ben a GDP 3 százaléka alá, 2012-ig nullára kell csökkenteni. A költségvetési kiadásokat a Bank of Greece szerint át kell irányítani az infrastrukturális beruházásokra, és gyors eredményeket hozó mikrogazdasági reformokat kell életbe léptetni, az energiatermelést és a fogyasztást átstrukturálni (energiaszektor megnyitása). Ezekről a fenntarthatóság, a foglalkoztatás, a beruházások és az ország energiafüggésének szempontjából is kedvező változásokat várnak. [Bank of Greece 2009a] Ehhez hasonló a kormány elképzelése is, de az utóbbi hónapok alatt „lazítani” volt kénytelen sarokszámait.

2.1. AZ ADOTT GAZDASÁG PROBLÉMÁI VAGY IMPORTÁLT HATÁSOK?

Hogy *mennyiben külső és mennyiben belső problémák* okozták a válságot (milyen mértékben kötődik az ország a világgazdasághoz, a nemzetközi pénz- és tőkepiacokhoz), azt egy 6 fokozatú skálán értékeljük.

FÜGGÉSÉRTÉKELŐ SKÁLA

1. Csak belső gondok okozták a válságot. Ez csak zárt gazdaság esetén képzelhető el.
2. A világgazdaság általában érezteti hatását: nyitott (export/GDP legalább 15 százalék), nem túlnyomóan piaci (legalábbis vegyes), a külföldi tőkéből lényegesen nem függő gazdaság esetén.
3. A globalizációs folyamatokba bekapcsolódott, külföldi tőkéből nem jelentősen függő, az amerikai hitelpiaci válságban nem érintett, de erősen eladósodott ország.
4. A globalizációs folyamatokba bekapcsolódott, nagymértékben külföldi tőkére és exportra építő, ezért kisebb-nagyobb mértékben duális gazdaság, amely azonban közvetlenül nem érintett az amerikai másodlagos hitelpiaci válságban.
5. A globalizációba ágyazott, tőkeimportőr, exportorientált, az amerikai hitelpiacca kisebb mértékű kapcsolatban lévő pénzügyi szférával rendelkező gazdaság.
6. Az előbbi értelemben nyitott, exportfüggő és jelentősen a külföldi működőtőkére utalt, az amerikai hitelpiacban és a spekulációs tőkeáramlásban is erősen érintett gazdaság, jelentős, de legalábbis nem elhanyagolható mértékű külföldi adóssággal.

Ezen a skálán *Görögország 4-est kaphat*. Voltak ugyan komoly strukturális és mechanizmusbeli problémái már a válság kirobbanása előtt is (magas munkanélküliség, külső-belső eladósodás), amelyek előbb vagy utóbb megkérdőjelezték volna a rendszer fenntarthatóságát, de ezek nem most, és nem ilyen mértékben okoztak volna a maihoz fogható válságos helyzetet. A külföldi tőke részvétele a gazdaságban ugyan jelentős (az állománynak a GDP-hez mért aránya 16–17 százalék), de a világtáznál (27 százalék) jóval kisebb. Az ország exportfüggősége nem olyan nagy, mint pl. Írország, vagy hazánk esetében (a külkereskedelmi forgalom összesen a GDP kb. harmadával ér fel), viszont nagy kereskedelmimérleg-hiányt mutat. A költségvetés helyzete az elmúlt években sokat javult, a hiány 2004 és 2008 októbere között 7,4 százalékról 2,5 százalékra csökkent. A külső adósság csökkent (2004-ban még 98 százalék), de továbbra is magas, és 2008 folyamán növekedésnek indult (2008: 93 százalék), a munkanélküliség 2008-ban 7,5 százalék, ami (jórészt az önfoglalkoztatás terjedésének köszönhetően) alacsonyabb a 2004-es értéknél, de 2008 folyamán az addig csökkenő trend emelkedőbe váltott [Livadas 2009]

A válság tehát *elsősorban mint külső*, a világpiacon környezetet rontó tényező jelentkezett, de hatásának mélységét meghatározza az ország külső-belső egyensúlyi állapota, intézményrendszere is: a *belső tényezők* (költségvetési eladósodottság, munkanélküliség, szegénység, a bankszféra labilis gazdaságokban való érintettsége stb.) a válság előrehaladásával mindinkább súlyosbító, a válságmenedzselést nehezítő tényezővé válnak.

2.2. HOGYAN HATOTT A VÁLSÁG A PÉNZÜGYI SZEKTORRA?

A görög bankszektor kevésbé érintett az amerikai „toxic assets”-ektől. Sőt, a bankok kamatréte a legmagasabbak között van az EU-ban, ami meglehetősen profitábilissá

tette őket. Külső kitettségük is alacsonyabb az európai átlagnál: hitel-betét arányuk 108 százalék, míg a nagy európai bankok esetében ez az arány 127 százalék [Livadas 2009].

A jelenlegi, kezdetekben látszólag viszonylag kis érintettség ugyanakkor a válság kibontakozásával *súlyos gondoknak adhatja át helyét*. A görög bankok az utóbbi években erősen terjeszkedtek a Balkánon, Ukrajnában, Oroszországban. A Bank of Greece például az utóbbi időkben szerezte meg a török Finansbankot [Zoumpoulidis 2008]. Amint ezeknek az országoknak a pénzügyi-gazdasági helyzete megrendül, a görög bankok könyveiben tömegesen jelenhetnek meg a veszteségek.

2.3. HOGYAN TERJEDT ÁT A VÁLSÁG A MAKROGAZDASÁGI KERETFELTÉTELEKRE?

2008 egészét tekintve (de főként az utolsó negyedévnek köszönhetően) a *fizetési-mérleg-hiány* 2,6 milliárd euróval (több mint 7 százalékkal), 35 milliárd euróra nőtt (a GDP 14,5 százaléka). A romlás dandárja (1,8 milliárd euró) decemberre esett. Ennek oka egyértelműen a jövedelmi mérleg romlása volt, ugyanis az pontosan ennyivel csökkent a növekvő kamatok és profitkivonások miatt. A külkereskedelmi és jövedelmi mérleg romlását a folyó transzferek és a szolgáltatáskereskedelem pozitívuma sem tudta ellensúlyozni. A folyó tranzakciók egyenlegének többletét azonban az EU-ból jövő összegek növelték, a tőketranszferek egyenlege kis csökkenéssel, 4,1 milliárd euróval zárt.

A *működőtőke-beáramlás* 2008-ban 3,5 milliárd eurót ért el, a kiáramló FDI értéke 1,8 milliárd euró volt. Ehhez járult még 16,4 milliárd euró beáramló portfólióbeáramlás. Az ország valutatartalékai 2,5 milliárd eurót tettek ki [Bank of Greece 2009b].

A *munkanélküliség* 2009 elején 1992 óta nem látott csúcsra, 8 százalékra emelkedett (2007 végén 7,5 százalék), ami nem extrém szám, tekintve az eurózóna 8,2 százalékos átlagát.

A görög bankszektor fent említett viszonylagos stabilitásának ára a belföldi eladósodás növekedése és a vásárlóerő csökkenése mind a lakossági, mind a vállalati szférában. Ez különös jelentőséget nyer a görög gazdaságnak a *turizmusra* utaltsága tükrében: a válság visszafogja ezt a szférát, és egyelőre nem látszik, hogyan tudná pótolni a belpiac ezt a keresletkiesést. Negatív hatást gyakorol majd a görög gazdaság másik tartópillérének, a *tengeri szállításnak* a visszaesése is. Előttünk vannak még a külföldi cégek üzembezárásai is, amelyek még csak most indultak be. (Pl. a Tate & Lyle – Egyesült Királyságbeli agrármulti – most telepítette át thessaloniki üzemét Bulgáriába.)

2009-ben a görög központi bank 0,5 százalékos gazdasági növekedést vár. 2009-ben a költségvetési deficit 3,7 százalékra nő (a harmadik egymás utáni évben fogja túllépni a maastrichti előírást). Az elemzők a kormányadósság felpörgésére számítanak. 2009-ben 42 milliárd euró (52,3 milliárd USD) hitelfelvételt tervez a kormány, ami valamivel kevesebb, mint 2008-ban volt. A hitelt állampapírok kibocsátásával veszik fel.

2009. május 1-én a két legnagyobb szakszervezet sztrájkot hirdetett, tüntetések voltak [SETimes 2009b].

3. VÁLSÁGKEZELŐ CSOMAGOK ÉS ESZKÖZÖK

3.1. A BANKSEKTOR MEGSEGÍTÉSE

A görög bankszektor fundamentumai önmagukban erősek, viszont nem maradtak érintetlenek a nemzetközi pénzpiacok krízisétől (hitelek befagyása), és megrendülhetnek, ha külső befektetések piaca is összeomlik. A pénzügyi válság ebben az értelemben *kívülről jöttnek* tekinthető. A görög kormány már rögtön a pénzügyi válság kirobbanása után, 2008 októberében bejelentette, hogy az állam felemelt limittel (száz-ezer euróig) garantálja a bankbetéteket [Embassy of Greece, Washington, 2008a].

A kormány *a nemzetközi gyakorlathoz hasonlóan* cselekedett akkor is, amikor a nemzetközi pénzpiacok befagyása miatt forráshiányossá vált bankokat megsegítette. Ami a görög válságkezelésben talán újszerű, az a beleszólás, amelyet az állam ezért a segítségért cserébe kért.

A görög kormány már 2008 őszén összeült a fontosabb (a hazai hitelpiac 90 százalékát ellenőrző) görög bankokkal, gentleman's agreement-et kötött velük a kollektív válságkezelésre, és 28 milliárd eurót (a GDP 12 százaléka) különített el a bankszektor megtámogatására (garanciák, államkötvények, részvényvásárlás stb.). Az egyezmény szerint az állam 6 milliárd euróért tulajdonrészt („preferenciális részvénycsomagot”) vásárol a bankokban. A kormány képviselője minden, a körbe bevont bank igazgatótanácsában ott ül, biztosítva a *közvetlen állami beleszólást*, egyes kérdésekben a vétőjogot. Különösen figyelemre méltó az egyezménynek az a része, amelyben az állam limitálja a bankvezetők javadalmazását azon elvárás alapján, amely szerint a bankvezetőknek is osztozniuk kell a válságos idők pénzügyi terheinek viselésében a lakossággal. A megsegített bankok vezetése nem kaphat több ellenértéket munkájáért, mint amennyit a központi bank igazgatója kap (300 ezer euró). Nagyobb fizetés esetén a kormány képviselője vétőjoggal élhet. Sőt, az egyezményben a kormány explicit elutasította a veszteség esetén történő személyi kifizetések lehetőségét. Ettől azt várják, hogy más bankok, sőt nem-pénzügyi szervezetek körében is elterjed a felső vezetők fizetésének nyilvánosságra hozatala, amely gyakorlat Görögországban jelenleg elmarad a nemzetközi (európai) mértéktől.

Az egyezményben a National Bank of Greece, az EFG Eurobank, az Agricultural Bank of Greece, az Alpha Bank, a Piraeus Bank és a Hellenic Postal Savings Bank vesz részt. Hogy *a bankmentés kétélű fegyver*, arra jó példa, hogy a csomag kihirdetése után néhány nappal a Moody's Investors Service stabilról negatívra változtatta a National Bank of Greece, az EFG Eurobank, az Alpha Bank és a Piraeus Bank minősítését.

A 2008 október közepén elindított, 28 milliárd eurós bankmentő csomagból

- 5 milliárd eurót tett ki az *állami tőkeinjekció*, amihez szavazati jog járult. A juttatással szerzett részesedést a bankok 5 év múlva opciós joggal és 10 százalékos felárral visszavásárolhatják. Ezzel a részesedéssel, illetve a betétekre vállalt állami garanciával az állam vétőjogot szerzett az osztalékpolitikára, a bankvezetők fizetésére és bónuszaira vonatkozóan. A fizetések nem haladhatják meg a központi bank elnökének fizetését, ami kb. 25 000 euró havonta, az osztalékok pedig a nettó profit 35 százalékáig terjedhetnek. Ebből a csomagból eddig 3,8 milliárd eurót használtak fel a bankok.

- 8 milliárd euróból speciális (2–35 éves) *kötvények kibocsátását* fedezték, amelyekkel a bankok likviditása növekedett. Ennek az összegnek eddig 55 százalékát használták fel a bankok [MayerBrown 2009].

Az intézkedések hatására Görögország bankrendszerét a Moody's negatívból pozitívba minősítette át.

3.2. A KÖLTSÉGVETÉS RENDBETÉTELE

A költségvetési egyensúly javítása már jóval a válság kirobbanása előtt a görög kormány prioritásának számított (éppen az ezt szolgáló lépések vezettek sztrájkokhoz, zavargásokhoz).

A kormány 2008 végén, a költségvetés elkészítésekor 2,7 százalékos gazdasági növekedéssel, 3 százalékos inflációval, 2,2 százalékos magánfogyasztás-növekedéssel és a reálbérek 3,5 százalékos emelkedésével számolt, ami mind mérsékelten kisebb a 2007–2008-as számoknál. A beruházások ütemének növekedését, a munkanélküliség szinten maradását prognosztizálták [Embassy of Greece, Washinton 2008b].

2008 folyamán a költségvetésben a bevételek 10,7 százalékkal, a kiadások 9,1 százalékkal nőttek. 2009-ben a bevételek 12 százalékkal, a kiadások 9,1 százalékkal fognak emelkedni.

A görög kormány a következő 2 évben 800 millió euró bevételt tervez 33 állami ingatlan értékesítéséből (eladás és visszlízing). A projektet az Emporiki Bank, az UniCredit és a CBRE-Atria tanácsára hirdették meg. Hasonló projektek vannak érvényben Olaszországban, Németországban és Belgiumban is [SETimes 2009a].

A 2009 januári felújított *stabilitási és növekedési program* (2008–2011) a gazdaságpolitika két pillérét jelölte ki [MNEC 2009]:

1. javítani a költségvetés helyzetét és egyben „biztonsági hálóról” gondoskodni a legsérülékenyebb társadalmi csoportok számára

2. strukturális reformokat végrehajtani a gazdasági növekedés elősegítése végett.

A válság nem változatta meg ezeket a célokat, de hatására nagyobb rugalmassággal kívánják kezelni a fiskális célokat. A hosszú távú növekedés érdekében elhatározott, és részben már megkezdett reformokat folytatják. Ezek [MNEC 2009]:

- *nyugdíjreform* (pl. alapok összevonása – 133-ról 13-ra csökkentése –, egy „generációközi” biztosítási alap létrehozása (AKAGE) a nyugdíjkifizetések biztosítása végett, a privatizációs bevételek, a VAT és a társadalombiztosítási alap egy részéből);
- *az egészségügyi rendszer reformja* (költségcsökkentés, transzparencia, a PPP aktív használata stb.);
- *foglalkoztatásnövelés* a szokásos munkaerő-piaci politikák aktivizálásával;

A 2009 elején felújított stabilitási és fejlesztési program szerint 2009-ben a költségvetési hiány 3,7 százalék lesz és csak 3 év alatt süllyed 3 százalék alá, a GDP növekedése 1,1 százalék, a munkanélküliség (egészen 2011-ig) 8 százalék lesz. A költségvetés bevétele a tervezettnél 2,5 milliárd euróval kevesebb, és részben 1 milliárd eurónyi privatizációs bevételből származik majd. Viszont nőnek a szociális kiadások (nyugdíj, társadalombiztosítás, segélyek). Az új program szerint az állami kiadásokat havonta ellenőrzik majd.

Mindezzel összhangban *Karamanlisz* kormánya 2009. február 25-én hirdette meg a közkiadásokat visszavágó programját, és nagyon határozottan lépett fel e program szigorú betartása és gyors megvalósítása mellett. A 12 pontból álló *programfelhívás* a következő [ANA-MPA 2009]:

1. A miniszterek működjenek együtt az állami intézmények számának (jelenleg több mint 1000) csökkentésében (összevonások, megszüntetések). Azonnali eredményeket várnak, 4 hónapon belül.
2. Minden minisztérium költségvetését csökkentsék 10 százalékkal (ez 500 millió euró megtakarítást jelent).
3. Szigorú elkötelezettség a minisztériumok részéről a közszféra reformja mellett.
4. A közszféra munkaerő-felvételének befagyasztása az egészségügy és az oktatás kivételével. (!)
5. Az állam által megkötött ideiglenes (elő-)szerződések (temporary contracts) költségeinek 10 százalékos csökkentése 2009 folyamán.
6. Az érintett minisztériumok viseljének felelősséget a helyi kormányzatok, továbbá kórházak, társadalombiztosítási alapok kiadásainak ellenőrzésére vonatkozó törvények érvényesítését illetően.
7. Teljes mértékben lépjen életbe az egészségügyi szektor beszerzéseinek integrált rendszere a takarékoság jegyében.
8. Az érintett minisztériumok gyorsítsák fel a receptírás ellenőrzésének számítógépesítését (szintén takarékosági célból).
9. A minisztériumok működjenek szorosabban együtt a nemzetgazdasági miniszterrel annak érdekében, hogy létrehozzanak egy egyszerű rendszert a köztisztviselők bérének kifizetésére.
10. Azonnali plafon bevezetése a közszektor vezetőinek bérére. Ez a plafon meg egyezik egy minisztériumi főtitkár (ministry general secretary) fizetésével. („Akinak nem tetszik, hazamehet” – tette hozzá *Karamanlisz*)
11. A bürokrácia költségeinek 25 százalékos lefaragása.
12. Tovább növelni az adóellenőrzést az adóelkerülés elleni harc jegyében.

2009 márciusában *Karamanlisz* miniszterelnök *hat irányelvet* terjesztett elő, politikai riválisainak beleegyezését kérve [News-ERT 2009] Eszerint:

1. Görögországnak az eurózóna tagjaként követnie kell az EU válságkezelési szabályait.
2. A költségvetési hiány központi kérdés, koordinált kezelést igényel.
3. A költségvetési egyensúlyt a kiadások csökkentésével és nem új adók kivetésével kell elérni.
4. A deficitcsökkentés a fejlesztésekre és a szociálpolitikára gyakorolt hatása miatt kiváltja a társadalom ellenállását, és ha a kormány nem áll helyzeté magaslátán („if we stray”) a helyzet kontrollálatlanná és veszélyessé válhat.
5. Egyes lényeges szektorok, mint pl. a turizmus, speciális kezelést igénylenek, az EU-szabályok tiszteletben tartásával.
6. A nehéz körülmények között ellen kell állni a túlzott követeléseknek, különben a helyzet veszélyessé válhat. (Az intézkedések limitálják az alacsony jövedelműeket szolgáló szociális intézkedéseket.)

A baloldali pártok (a szocialista PASOK, a kommunista GCP, a radikális baloldali koalíció, a SYRIZA) a tervvel nem értett egyet, a szélsőjobb oldali LAOS viszont pozitívan fogadta Karamanlisz elképzeléseit.

3.3. A MAKROGAZDASÁGI NÖVEKEDÉSI ÜTEM EMELÉSE

A kormány – a miniszterelnök szavai szerint – egyszerre kívánja intézkedéseivel biztosítani a növekedést és a költségvetési egyensúly megőrzését. Elképzelése a *policy mix* filozófiáján alapul, ami – Karamanlisz szavai szerint – nem ismer el abszolút igazságokat: sem az állami beavatkozás, sem a neoliberális megoldások egyedüli üdvösségét. A krízis ugyanis egyszerre igényli a növekedés és a jólét szolgálatát, ugyanakkor ennek ellentétét, a közkiadások visszafogását, a közszféra adósságának csökkentését. A görög miniszterelnök azt is kijelentette, hogy *most inkább a kormány által kitűzött növekedési célokat igyekeznek tartani, mint az EU elvárásait*, ami a múltat jellemezte. Közmunkákat léptetnek életbe szerte az országban, az eddig ismert legnagyobb infrastrukturális programot Görögországban, miközben az EU-programokat is igyekeznek teljesíteni. Mindezt összefogással és a lehető leggyorsabban.

A 2008-ban készített költségvetésben 8,5 milliárd euró állami beruházás szerepelt, amit azóta 300 millió euróval toldottak meg, de még ez sem fogja fedezni az EU-alapokból érkező pénzek (2008-ban 7,98 milliárd euró) 1,3 milliárd eurós csökkenését.

További intézkedések, programok:

- 2009 márciusában a kormány elhalasztotta a 10 százalékos tőzsdei tőkenyereségadó bevezetését, 2010-ig. Ezt az adónemet eredetileg 2008 nyarán hirdették meg [Mayer Brown 2009].
- A kis- és középvállalatok számára 1,3 milliárd eurós, 8 hónapos támogatási programot indítottak el 2009. április elején. A *Versenyképesség II.* nevű program része például az energiatakarékos épületmodernizáció, földgázvezeték-építés Aliveri ipari városba, a textilipar fellendítése, bőrcipőgyártás, turisztikai beruházások.
- 2009. április 27-én a pénzügyminiszter az építőipart támogató programot hirdetett meg. A program a jelzálog 25 százalékáig nyújtott hitelgaranciát, az első lakásra nagyobb kamattámogatást és az energiatakarékos lakások építésének ösztönzését tartalmazza [SETimes 2009a].

3.4. A MUNKAERŐ-PIACOT ÉS A SZOCIÁLIS ELLÁTÓ RENDSZERT ÉRINTŐ INTÉZKEDÉSEK

A bankrendszer stabilitását szolgáló 28 milliárd eurós program költségvetését a *szociális, jóléti programok terhére* lehet csak előteremteni. Karamanlisz kormánya már a válság előtt is a nyugdíjrendszer megkurtítására törekedett, így a válság csak megerősítette ezt az irányt.

Ugyanakkor az EU-konform Szociális Kohézió Nemzeti Alapja keretében – ami szintén régebbi keletű – folytatják a szegénység elleni harcot. A 2008-ban, már a

válság hatására 2009-re készített költségvetés a deficitcsökkentés mellett adóreformot, munkanélküliség-csökkentő intézkedéseket is magában foglalt. Az adórendszerrel illetően ez már a harmadik fázis, amelyben 27 százalékról (2008) 25 százalékra (2009) kívánják csökkenteni az általános adóterhelést, növelni az adókedvezményekre jogosító személyi jövedelmi plafont, és a három (vagy több) gyermekeseket illető adómentes szociális juttatásokat. Ugyanakkor a kormány, mint szó volt róla, még a válság előtt új adó kivetését jelentette be a tőkejövedelmekre és az önfoglalkoztatókra, illetve kihirdette, hogy a szabadfoglalkozásúakra 9500 euró jövedelemig nem vonatkozik az adófelmentés 2008-ban – ami a 900 ezer görög önfoglalkoztató kb. felének jelentett átlagosan kb. 1000 euró többletadót [Zoumpoulidis 2008].

A pénzügyminiszter azzal indokolta a *bankok megmentését* (ami a társadalomban jelentős felzúdulást váltott ki, [lásd pl. Thompson 2008]), hogy a pénzrendszer stabilitása lehetővé teszi a kis- és középvállalatok megmaradását, s így *munkahelyek megőrzését* [Embassy of Greece, Washinton 2008b]. Mindenestre Karamanlisz miniszterelnök 2009. január elején 16 tagú kabinetjének 9 tagját leváltotta, köztük a pénzügyminisztert is, s helyére az addig az EU-s programokért felelős miniszterelnök-helyettest tette.

Karamanlisz ugyanakkor megerősítette a kormány addigi irányvonalát, kifejtve, hogy *céljaik öt alappillére*: a gazdaság likviditásának növelése, munkahelyek védelme, segíteni a legnehezebb helyzetben lévőköt, folytatni a reformokat és végül teljesíteni az EU-s fejlesztési programot [Granitsas 2009].

3.5. MILYEN ÖSSZEGŰ PROGRAMOK LÁTTAK NAPVILÁGOT?

Egyelőre a már említett 28 milliárd eurós bankmentő csomag ismert (a GDP 12 százaléka) valamint a költségvetés 8,5-ről 8,8 milliárd euróra emelt beruházási csomagja, és a mezőgazdasági termelők támogatására szánt 500 millió euró is (amelyet a farmerek az energiaár-emelkedések miatt ugyancsak kevesellnek.)

3.6. HOGYAN ÍTÉLHETŐ MEG A PROGRAMOK HATÉKONYSÁGA?

A költségvetési célok valószínűleg még enyhített formájukban *sem lesznek tarthatók* rövid távon, hiszen az állami válságkezelés ellentmond a költségvetési kiadás-csökkentésnek. A társadalmi helyzet polarizálódása hosszú távú feladatokat ró majd a kormányra, ha évek alatt – a világpiacon helyzet függvényében – sikerülne is helyreállítani legalább a válság előtti gazdasági egyensúlyi állapotokat.

IRODALOM

- ANA-MPA (2009): PM Karamanlis orders deep cuts in state spending. Phantis February 25, 2009
<http://www.ana-mpa.gr/anaweb/user/showplain?maindoc=7350453&maindocimg=6243033&service=6>

- Bank of Greece (2009a): *The Bank of Greece publishes its Report on Monetary Policy 2008–2009*. 16 February 2009
http://www.bankofgreece.gr/en/announcements/text_release.asp?releid=1761
- Bank of Greece (2009b): *Balance of payments: December 2008 19 February 2009*
http://www.bankofgreece.gr/en/announcements/text_release.asp?releid=1764
- Embassy of Greece, Washinton (2008a): Press Office Statement 08 October, 2008.
<http://www.greekembassy.org/Embassy/Content/en/Article.aspx?office=1&folder=19&article=24343>
- Embassy of Greece, Washinton (2008b): *Greek economy to grow by 2.7 pct in 2009, state budget*. Press Office 22 November, 2008
<http://www.greekembassy.org/Embassy/content/en/Article.aspx?office=3&folder=221&article=24492>
- Evans-Pritchard, Ambrose (2008): Greece joins bailout stampede as Germany vows no blank cheques. *The Telegraph*. 03 Oct 2008.
<http://www.telegraph.co.uk/finance/financetopics/financialcrisis/3124320/Greece-joins-bailout-stampede-as-Germany-vows-no-blank-cheques.html>
- Gika, Leonidas (2008): *Greek Government responds to Credit Crisis*. RiskMetrics Group November 6, 2008. http://www.riskmetrics.com/docs/2008greek_credit_crisis
- Granitsas, Alkman (2009): Greek PM Reaffirms Policy To Address Economic Crisis. *Dow Jones Deutschland*, Donnerstag, 08. January 2009,
<http://www.dowjones.de/site/2009/01/greek-pm-reaffirms-policy-to-address-economic-crisis.html>
- GRC (2008): *Greek economy to grow by 2.7 pct in 2009, state budget*. Greek Realm Center. 24 Dec 2008 <http://www.greekrealm.com/forum/greek-economics-business/8540-greek-economy-grow-2-7-pct-2009-state-budget.html>
- Livadas, Panos, (2009): *Global Crisis: Greek Resilience In Turbulent Times* (-: General Secretary of Information of Greece) Woodrow Wilson Center, The Southeast Europe Project Washington DC, February 5th, 2009.
www.greekembassy.org/Embassy/files/Woodrow%20Wilson%20Narrow08-02-20090.doc
- Mayer Brown (2009): *Summary of Government Interventions in Financial Markets Greece*. Mayer Brown LLP, 19 March 2009
http://www.mayerbrown.com/public_docs/0216fin_SummaryGovernmentInterventions_Greece.pdf
- MNEC (2009): *The 2008 Update of The Hellenic Stability and Growth Programme 2008 – 2011* January 2009 Ministry of Economy and Finance, Hellenic Republic http://www.mnec.gr/export/sites/mnec/en/economics/growth_programme_2005-8/2009_01_30_SGP_2008_final.pdf
- News-ERT (2009): *Three Objections-One Agreement to PM's Call for Consensus*. News-ERT 05 March 2009. www.new.ert.gr
- Presentation of the Greek State Budget for 2008. 20 November 2008
http://www.mnec.gr/export/sites/mnec/en/economics/2008_Budget_at_a_glance/2008Budget_eng.pdf
- SETimes (2009a): *Business: Financial boost for Greek construction sector*
SETimes.com 01/05/2009

http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/roundup/2009/05/01/roundup-bs-04

SETimes (2009b): *Greece marks Labour Day with national strike* SETimes.com 01/05/2009

http://www.setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/en_GB/features/setimes/newsbriefs/2009/05/01/nb-07

Thompson, Harvey (2008): *General strike in Greece amid deepening financial crisis*. 23 October 2008. World Socialist Website

<http://www.wsws.org/articles/2008/oct2008/gree-o23.shtml>

Zoumpoulidis, Georgios (2008): *Financial Crisis Update – Greece*. November 30, 2008. News Blaze.

<http://newsblaze.com/story/20081130062929blyw.nb/topstory.html> Greek government plans EUR 800m sale-and-leaseback Date. PropertyEU 13 March 2009 <http://www.propertyeu.info/newsletter/default.asp?id=8676>